

TARTU DEKLARACIJA

LEADER/ BIVP atnaujinimas 2020+

2016 metų lapkričio 22 ir 23 dienomis Tartu, Estijoje vyko ELARD konferencija tema „LEADER/ BIVP atnaujinimas 2020+; 25 metų LEADER buvimo Europoje paminėjimas“.

Šioje konferencijoje, 140 delegatų, atstovaujančių maždaug 2000 LEADER vietos veiklos grupių, kaimo tinklų, vadovybių ir Europos komisiją susirinko iš 25 Europos šalių ir sukūrė toliau aprašomą viziją dėl LEADER/ BIVP vietos veiklos grupių vaidmens 2027 metams.

LEADER/ BIVP vizija 2027 metams

2027 metais LEADER yra nepriklausomas, patikimas, kūrybingas, žinomas, į sprendimus orientuotas judėjimas, priklausantis visuomenei. Judėjimo tikslas yra protingos, gyvybingos bendruomenės, orientuotos į jų narių poreikius. LEADER yra labiau matomas ir veiklus. Vietos veiklos grupės (VVG) yra regioninės plėtros pagrindas, naudojantis LEADER techniką, ir turintis nacionalinio ir Europinio lygio pagarbą, pagalbą, mobilumą bei pasitikėjimą. Abipusis LEADER principų supratimas apjungia visus dalyvius. Vietos plėtros strategijos grįstos kaimo bendruomenių poreikių ir yra įgyvendinamos autonomiškų VVG. Matomas didelis pasitikėjimas tarp visų suinteresuotų narių per visą vyksmo grandinę. VVG turi galimybę įtraukti pasyvius dalyvius savo teritorijose ir išmatuoti pridėtinę jų darbo vertę (tiek kiekybiškai, tiek kokybiškai). Šalys narės/regionai turi galimybes sukurti vieną BIVP fondo šaltinį iš įvairių Europos struktūrinių ir investicinių fondų, ir įgyvendinti jį naudojantis viena vadovaujančia institucija, sekant ES lygio taisyklėmis. VVG turi įvairių šaltinių remiamą, harmoningą galimybę bendradarbiauti tarptautiniu lygiu visoje Europoje ir kartu su trečiosiomis šalimis: taip sukuriama efektyvios priemonės kaimo plėtrai.

Remiantis konferencijos delegatų priimta rezoliucija, kartu su kelių LEADER VVG tinklo indėliu, toliau aprašoma priimta deklaracija, nukreipta į europines institucijas ir šalis nares.

1. Mes, LEADER Vietos Veiklos grupių atstovai, tikime, kad dabartiniai politiniai procesai Europoje suteiks daugiau svarbos 25 metus turintiems LEADER/ BIVP metodams nei bet kada anksčiau. Tai yra europiniai iš apačios į viršų plėtros metodai, kurie gali padėti kovoti su anti-europinėmis tendencijomis vietos bendruomenėse prisidedant prie socialinio įtraukimo ir tvaraus ekonominio augimo visose teritorijose, kur šie metodai buvo pritaikyti. LEADER metodas yra geras partnerystės įrankis siekiant pagerinti kaimo valdymą ir tai buvo vienintelis instrumentas, kuris atnešė sprendimų priėmimą naudojantis Europos fondus iki vietos lygio. Naudojant LEADER metodus, vietos bendruomenės prisiėmė daugiau atsakomybės sprendžiant ir kuriant savo gyvenamąją ir darbo aplinkas. Todėl mes stipriai palaikome šio potencialo naudojimą kuriant ES ir nacionalines politikas, taip pat tikime, kad bendruomenių iniciatyvos ir jų rolės kaimo plėtroje turėtų augti ateityje.
2. Siekiant išnaudoti visą potencialą ir įveikti šiandieninius iššūkius diegiant LEADER/ BIVP metodus, mes tikime, kad yra būtina pagerinti LEADER/ BIVP efektyvumą. Mes vertiname Europos Komisijos suteiktą ir teikiamą paramą LEADER sprendimams ir žinome apie pasiekimų atsakomybę. Tačiau reikalinga sukurti geresnį dialogą ir efektyvesnius sprendimus, kad pagerėtų LEADER/ BIVP įgyvendinamų metodų kokybė. 2021-2027 programos pasirošimas suteikia išskirtinę galimybę nuspręsti, kokie pokyčiai turi būti įgyvendinti siekiant sukurti ilgaamžius sprendimus. Todėl kviečiame Europos Komisiją ir šalis nares įsitraukti į artimesnį dialogą su VVG ir juos atstovaujančius LEADER tinklus ir pasitikėti jų patirtimi, kurią jie įgavo per 25 metus.
3. Nuo pat LEADER paleidimo kaimo plėtros programoms 2007 metais, LEADER metodo panaudojimas atsitraukė nuo pagrindinio tikslo, kuris yra vietos bendruomenių įgalinimas patiems formuoti savo gyvenamąją ir darbo aplinkas. Užuoat metodą daugiau naudojusi kaimo plėtros programose horizontaliai (Europos Sąjungos strateginės gairės kaimo plėtrai ir Komisijos Taisyklės tokį metodą siūlė 2007-2013 metų periodui) buvo pasiūlytas išmatuojamas biurokratinių sistemų sukurtas modelis, orientuotas daugiau į sąnaudas nei į vartotojams draugiško ir į plėtrą orientuotą įrankį, nukreiptą į tvarius ir ilgalaikius rezultatus. Nors ši neigiama plėtra buvo paminėta daugelyje vertinimų ir ataskaitų, praktinis įgyvendinimas vis blogėja dabartiniame periode, kur LEADER naudojamas kaip KPF matmuo. Mes pripažįstame, kad turi būti atitinkama pusiausvyra tarp savarankiškos plėtros ir techninių instrumentų panaudojimo, kad būtų patvirtintos būtinos kontrolės ir teisių procedūrų. Tačiau šiandien yra disbalansas, kurio centras yra sąžiningas finansų valdymas. Ši tendencija jau turi kenksmingą efektą vietos ir regionų plėtrai ir yra netinkama ilgalaikiai perspektyvai, todėl gali nuvertinti LEADER metodą. Pagrindinė LEADER paskirtis – įgalinti kaimo bendruomenes – turi grįžti į dėmesio centrą kuriant naujus įgyvendinimo modelius. Pagrindiniai LEADER metodo principai turi būti grąžinti ir su jais turi būti elgiamasi pagarbiai kuriant politikas ir įgyvendinimo

- modelius šalyse narėse ir Europos lygyje. Šie principai yra: iš apačios į viršų metodas, aplinka grįstos vietos plėtros strategijos, viešojo ir privataus lygio partnerystė, inovacijos, integruoti ir daugiasektoriniai metodai, tinklo ir bendruomeniškumo kūrimas, decentralizuota administracija. LEADER/BVIP įgyvendinimo modelis turėtų paremti šių principų įgyvendinimą, o ne riboti juos.
4. LEADER metodai įgavo platesnę perspektyvą šiandieniniame programos periode, naudojant „bendruomenių inicijuotą vietos plėtrą“ (BIVP). Galimybė paremti LEADER metodą iš įvairių ES fondų yra vienareikšmiškai žingsnis teigiama linkme. Tačiau turėtų tapti aišku, kurie fondai gali ką remti, ir jei kai kurios šalyse narės nuspręstų naudotis tik EKPŽF kaimo VVG, tuomet LEADER turėtų apimti platesnį plėtros veiksmų spektrą, kas pagerbtų šio metodo potencialą. VVG turi būti užtikrinta galimybė rinktis įvairesnius plėtros veiksmus: tik taip bus galima pamatuoti vietos plėtros strategijų įgyvendinimą, atsižvelgiant į tikruosius poreikius ir kaimo vietovės potencialą.
 5. Žalios ekonomikos svarba, socialinis įtraukimas, migracijos problemos, regioniniai klasteriai, kaimo-miesto jungtys, išmanūs sprendimai ir informacinės technologijos auga kaimo plėtroje. VVG skleidžia inovatyvius sprendimus savo vietovėse. Daugelis LEADER vietovių pasirinko inovacijas kaip pagrindinę galimybę, raktą, galintį daryti įtaką vietos plėtros strategijų įgyvendinimui ir iškelti vietovę, kas yra teigiamas pokytis. Mes taip pat turime atkreipti dėmesį, kad inovacija ir „išmanioji“ plėtra neturėtų leisti iš viršaus kaip galimas visų problemų sprendimo receptas kaimo vietovėse. Inovacija yra vienas iš elementų, priklausančių LEADER metodui, tad ji turi pasirinkti ir įgyvendinti kaimo bendruomenės pačios, jei tai atitinka jų poreikius ir motyvuoja veikti būtent šiuo metodu. VVG turi būti aprūpinti pakankamai išteklių ir galimybėmis patiems pasirinkti sąlygas kaip gerinti savo galimybes remti iš apačios į viršų kylančias inovacijas ir organizuoti, kad būtų reikiami mokymai, bendradarbiavimas, kuris padėtų vietos suinteresuotiems asmenims.
 6. VVG yra atitinkamų vietovių plėtros organizacijos. Jos turi tiesioginius ryšius su kaimo verslais, savivaldybėmis ir bendruomene: taip gali pagerinti vietos pajėgumus įtraukiant vietos ir regioninius išteklius, žmonių įgūdžius. Būtina sukurti sąlygas, leidžiančias VVG koncentruotis į jų rolę, kuri yra vietovės gyvumo padidinimas, pagalba atrasti ir įgyvendinti geriausias idėjas. Būtina valdžios institucijoms atkreipti dėmesį apie gyvumą skatinančias veiklas, įtraukiant tarptautinius bendradarbiavimo projektus: taip bus galima motyvuoti ir paremti VVG, kad būtų įgyvendintos veiklos, skatinančios gyvybingumą. Atitinkama biudžeto dalis turi būti patvirtinta būtent veiklai ir gyvumo skatinimo išlaidoms.
 7. Mes tikime, kad LEADER/BIVP turi būti pripažinti kaip įtakingi plėtros metodai patys savaime, galintys būti įgyvendinti per integruotas vietos plėtros strategijas, kurios yra įtrauktos į Europos ir nacionalinius fondo naudojimo taisykles. Siekiant įgyvendinti pilną LEADER metodo potencialą kartu su Europos kaimo plėtros politika, būtina didesnė platforma, o LEADER turi tapti susijusių ES ir nacionalinių politikų dalimi.
 8. Dėl aukščiau išvardytų priežasčių mes tikime, kad daugiau galios ir atsakomybės turi būtų perduota VVG ir jas atstovaujantiems tinklams, kad būtų sukurtas aiškus modelis, kaip įgyvendinti LEADER/BIVP. Stipriai pagerinta komunikacija ir tikra partnerystė turi būti sukurta tarp VVG atstovaujančių tinklų, valdžios institucijų ir Europos Komisijos. Dabartinis apibrėžimas neįtraukia integruoto metodo integralumo, kuris yra pagrindinė LEADER/ BIVP dalis. Šalys narės neturėtų silpninti suprantamo daugiasektorinio metodo patys interpretuodami taisykles ar LEADER metodą. Turi būti patvirtinta, kad veiksmų ir projektų (įtraukiant ir tarptautinių) pasirinkimas siekiant įgyvendinti vietos plėtros strategijas priklauso būtent VVG be jokio valdžios institucijų įsiterpimo. Gera praktika, kur VVG patys kuriasi savo metodus turi būti labiau skleidžiama. Tik šiuo būdu LEADER metodas išpildyti savo potencialą, o vietos strategijų įgyvendinimas – atitikti vietos poreikius.
 9. Siekiant pasiekti daugelio šaltinių remiamo BIVP kuriame LEADER yra svarbi dalis, efektyvumo ateityje, atkreipiame dėmesį į toliau vardijamas sąlygas, kurios turi būti išpildytos iki 2021-2027 programos pradžios.
 - a) Laikmetį atitinkantys taisyklių, gairių, vertinimų ir IT sistemų apibrėžimai siekiant maksimalios harmonijos tarp ESI fondų. Mums reikia ne tik balansuoto teisės modelio, kuris užtikrina teisingą LEADER metodo ir jo principų pritaikymą šalyse narėse, bet ir biurokratinės naštos, tenkančiai VVG, sumažinimo. Būtinai ne tik supaprastinimas, bet ir dereguliacija kuriant įgyvendinimo modelius šalyse narėse. Nauji politiniai ir ekonominiai kontekstai turi būti panaudoti mažinant biurokratinę našta ir kuriant paprastą modelį, kuris orientuotųsi į galimybes ir pasitikėjimą, o ne į suvaržymus ir nepasitikėjimus. Užtuot sutelkę dėmesį į klaidų prevenciją, mes turėtume galvoti apie bendruomenių poreikius ir kaip nuostatos gali paremti VVG ir vietos naudą gavėjus įgyvendinant vietos plėtros strategijas.
 - b) Taisyklės, gairės, vertinimai ir IT sistemos turi būti kuriamos įtraukiant visus suinteresuotus asmenis. IT sistemos elektroninėms paraiškoms, stebėjimui, vertinimui, turi būti kuriamos lanksčiose ir atvirose platformose, siekiant išvengti standartizacijos ir įgalinant VVG išlaikyti vietos plėtros strategijų unikalumą.
 - c) Vienintelis būdas užtikrinti efektyvų daug šaltinių remiamos BIVP efektyvumą yra perimant vadovavimą vienai koordinuojančiai institucijai šalyje narėje arba regioniniame lygyje. ES lygyje

BIVP komitetas turi būti sukurtas kaip EGESIF subgrupė, kad galėtų stebėti ir koordinuoti įgyvendinimą šalyse narėse.

- d) LEADER/ BIVP įgyvendinimas nepavyks, jei jis bus dominuojamas sankcijų vietos lygmenyje. Kadangi svarbus LEADER tikslas yra inovatyvių sprendimų iškilimas, mes turime atkreipti dėmesį į rizikas, kurios dažnai susijusios su eksperimentiniais projektais. Siekiant populiarinti inovatyvius sprendimus, pritaikytos taisyklės turi būti apsvarstytos, kad būtų galima paremti eksperimentines veiklas ir projektus.
- e) Bendruomeninė dvasia turi būti stiprinama. Visi suinteresuoti asmenys turi būti įtraukti procese, VVG ir valdžios institucijos turi būti apmokytos ir suprasti LEADER/ BIVP įgyvendinimo specifikacijas. Tai galima įgyvendinti, kai valdžios institucijos ir VVG koordinuotai komunikodami, supranta vieni kitų realijas.
- f) VVG atstovaujantys tinklai turi būti priimti kaip valdžios institucijų partneriai siekiant sklandaus įgyvendinimo. Jie turi būti įtraukti nuo administracinių procedūrų ir IT įrankių kūrimo šalyse narėse ir proceso, koordinuojamo Europos Komisijos.
- g) Tarptautinių ir tarpterritorinių bendradarbiavimo projektų harmonizacija būtina ir todėl turi būti įgyvendinta ES lygiu. Pagrindinė kliūtis yra tai, kad taisyklės, procedūros, periodo nustatymai, bendros sąnaudos skiriasi priklausomai nuo narės šalies ir regiono, dėl ko TNC ir tarpterritorinių bendradarbiavimo projektų inicijavimas ir įgyvendinimas sunaudoja daug laiko ir išteklių. TNC ir tarpterritorinių bendradarbiavimo projektų pasirinkimas ir patvirtinimas turi priklausyti VVG. Būtina įdiegti bendrą supratimą visiems LEADER sekantiems asmenims dėl naudos ir pridėtinės vertės, kurią suteikia TNC projektai. Geros praktikos, naudojanti naujus metodus ir praktiškesnius metodus, dalinimasis turi būti įgalintas ir integruotas į aukščiau išvardytus procesus.

Mes skatiname Europos Komisiją, kitas Europos institucijas ir šalis nares visas savo pastangas skirti LEADER/ BIVP modelio atnaujinimui, keičiant ESI fondo 2021-2027 programos periodui modelį.

Deklaracija buvo sudaryta naudojant dalyvavimo metodus per dvi konferencijos seminarų dienas. Dalyviai buvo iš Austrijos, Belgijos, Bulgarijos, Kroatijos, Čekijos, Danijos, Estijos, Suomijos, Prancūzijos, Gruzijos, Vokietijos, Graikijos, Airijos, Latvijos, Lietuvos, Moldovos, Nyderlandų, Lenkijos, Portugalijos, Rumunijos, Slovakijos, Slovėnijos, Ispanijos, Švedijos ir Jungtinės Karalystės.

Kristiina Tammets
ELARD prezidentė